

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

КИЇВ 2017

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕХАНІЗМІВ
УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

За загальною редакцією академіка НААН України,
доктора економічних наук, професора М.А. Хвеси́ка

КИЇВ – 2017

УДК 338.2:330.15
ББК 65.9(4)
Ф-79

Формування системи механізмів управління природними ресурсами в умовах євроінтеграційних процесів /за заг. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2017. – 595 с.

Досліджено ключові аспекти розвитку методології управління природними ресурсами в Україні з позицій урахування факторів, пов'язаних із процесами євроінтеграції. Зокрема, розкрито змістовні ознаки алгоритму впровадження інноваційного концепту децентралізації відповідної управлінської системи. Акцентовано увагу на визначенні шляхів переформатування структури фінансово- та організаційно-економічних механізмів управління природними ресурсами з метою максимізації досягнення позитивного ефекту, а також питанні інституційного та нормативно-правового забезпечення трансформації системи управління природними активами.

Монографію підготовлено за результатами виконання НДР III-14-16(21) «Формування системи механізмів управління природними ресурсами в умовах євроінтеграційних процесів» (державний реєстраційний номер 0115U005548).

Рекомендовано до друку вченою радою Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» (протокол № 11 від 26 жовтня 2017 р.).

Рецензенти:

О.І. Амоша, акад. НАН України, д.е.н., проф., Інститут економіки промисловості НАН України;

Я.Б. Олійник, акад. АПН України, д.е.н., проф., Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

В.М. Жук, акад. НААН України, д.е.н., проф., ННЦ «Інститут аграрної економіки».

ISBN 978-966-02-8400-5
(електронне видання)

© Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України»

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
РОЗДІЛ 1. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНЦЕПТ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ.....	8
1.1. Європейська практика децентралізованого управління природними ресурсами.....	8
<i>Системні ознаки децентралізованого управління природними ресурсами в європейському просторі. Особливості децентралізації управління водними ресурсами у європейському просторі. Особливості децентралізації управління земельними ресурсами в європейському просторі. Особливості децентралізації управління лісовими ресурсами у європейському просторі. Зарубіжний досвід управління мінерально-сировинним комплексом.</i>	
1.2. Методологічні засади децентралізації управління природними ресурсами в умовах євроінтеграційних процесів....	116
<i>Методологічні основи проведення децентралізації управління природними ресурсами у процесі євроінтеграції. Методологічний концепт децентралізації управління водними ресурсами у процесі євроінтеграції. Методологічний концепт децентралізації управління земельними ресурсами в процесі євроінтеграції. Методологічний концепт децентралізації управління лісовими ресурсами в процесі євроінтеграції. Децентралізація управління мінерально-сировинним комплексом України у процесі євроінтеграції.</i>	
1.3. Структура євроінтеграційного механізму децентралізованого управління природними ресурс....	182
<i>Рамкові засади формування структури євроінтеграційного механізму децентралізованого управління природними ресурсами. Структура євроінтеграційного механізму децентралізованого управління водними ресурсами. Структура євроінтеграційного механізму децентралізованого управління земельними ресурсами. Структура євроінтеграційного механізму децентралізованого управління лісовими ресурсами. Механізм децентралізованого управління вітчизняними родовищами корисних копалин місцевого значення.</i>	
РОЗДІЛ 2. НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТРУКТУРИ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ.....	242
2.1. Пріоритети євроінтеграційної трансформації структури управління природними ресурсами.....	242
<i>Аналіз структури управління природокористуванням у країнах Європейського Союзу. Мейнстрім трансформації управління природними ресурсами. Пріоритети інституційної перебудови вітчизняної сфери надрокористування в умовах глобалізації та євроінтеграції. Класифікація систем управління природними ресурсами в умовах євроінтеграційних процесів.</i>	
2.2. Фінансово-економічний механізм євроінтеграційного децентралізованого управління природними активами.....	323
<i>Формування фінансово-економічного механізму децентралізованого управління природними активами. Моделювання структури фінансово-економічного механізму на засадах синергетичного світосприйняття. Рентна складова</i>	

фінансово-економічного механізму децентралізованого управління природними активами. Механізм децентралізованого управління вітчизняним фондом родовищ корисних копалин місцевого значення.

2.3. Трансформаційні механізми управління природними ресурсами євроінтеграційного спрямування. 395

Євроінтеграційний тип механізму управління природними ресурсами. та Інституціональна складова фінансово-економічних трансформацій структури управління природними ресурсам. Шляхи переформатування системи механізмів управління природними ресурсам. Модернізація механізмів управління природними ресурсами у рамках замкненого циклу. Євроінтеграційний напрям розвитку інституту транскордонних родовищ.

РОЗДІЛ 3. АЛГОРИТМ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ. 452

3.1. Алгоритмізація процесу децентралізованого управління природними ресурсами у євроінтеграційному напрямку 452

Системні ознаки формування алгоритму децентралізації управління природними ресурсами. Алгоритм децентралізації управління водними ресурсами. Алгоритм децентралізації управління земельними ресурсами у процесі євроінтеграції. Алгоритм децентралізації управління лісовими ресурсами. Алгоритм реалізації децентралізованого управління вітчизняними родовищами корисних копалин місцевого значення.

3.2. Організаційно-економічний механізм реалізації алгоритму трансформації структури управління природними ресурсами. 505

Структурні складові алгоритму трансформації структури управління природними ресурсами. Інституційна складова механізму реалізації алгоритму трансформації структури управління природними ресурсами. Інноваційна схема диференціації природно-економічного простору. Концептуальні засади формування територіальних господарських округів в Україні в рамках угоди про асоціацію з ЄС.

ПІСЛЯМОВА. 560

ЛІТЕРАТУРА. 566

ПЕРЕДМОВА

В умовах пошуку шляхів та засобів забезпечення подальшого розвитку економіки України, інтеграції до європейського та світового господарського простору, формування конкурентоспроможних територій все більшого значення набуває запозичення досвіду ефективного управління природними ресурсами в Європі. Тому на всіх рівнях державного управління виникла необхідність трансформації організаційної структури управління природними ресурсами в інноваційних напрямках з урахуванням перш за все процесів децентралізації та у зв'язку з цим – зміни функцій, механізмів і повноважень щодо сталого розвитку територій, а також досягнення сталого соціально-економічного розвитку України.

Вирішення проблеми трансформації організаційно-економічної структури інноваційного управління природними ресурсами в нашій державі для забезпечення ефективного євроінтеграційного процесу спрямоване на поєднання високої ефективності використання природних ресурсів з їх максимальним збереженням, орієнтоване на підтримку відтворювальних соціально-економічних процесів та формування фінансової стійкості територій тому є надзвичайно актуальним, своєчасним та нагальним завданням. Особливого значення набувають розробки, пов'язані з обґрунтуванням системних ознак децентралізації та формуванням бізнес-методів у муніципальному управлінні природними ресурсами, напрямів трансформації організаційної структури та створення інституційного забезпечення, а також інноваційного організаційно-економічного механізму реалізації найсучаснішої моделі управління природними ресурсами. Актуальними стають питання щодо розподілу функцій управління природними ресурсами на рівні держави та окремих територій, удосконалення економічного механізму розподілу плати за використання природних ресурсів між державним та місцевими бюджетами, податкового й неподаткового регулювання у сфері природокористування, визначення шляхів наповнення державного й місцевих бюджетів.

Проблемам раціонального, екологічнобезпечного природокористування та охорони навколишнього природного середовища в Україні на місцевому та регіональному рівнях присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених. Узагальнення їх поглядів щодо ефективного управління використанням природних ресурсів та оптимізації розподілу відповідних доходів між регіонами і центром дає підстави стверджувати, що пошук сучасних механізмів управління природними ресурсами в умовах євроінтеграційних процесів є важливим кроком у напрямі формування національної моделі сталого розвитку інноваційного типу.

Ключовими на цьому шляху стають питання, пов'язані, як з визначенням особливостей європейського підходу до впровадження децентралізованого типу управління природними ресурсами на перспективу, так і напрямів їх імплементації в умовах України. Саме з таких позицій сформовано структуру монографії, в якій послідовно розкриваються змістовні ознаки європейського концепту децентралізації управління природними ресурсами (розділ 1), напрями трансформації структури управління природними ресурсами в Україні (розділ 2) та алгоритм децентралізації управління природними ресурсами в Україні (розділ 3).

Монографія орієнтована на широке коло фахівців різноманітних форм та видів діяльності, пов'язаних із забезпеченням сталого розвитку простору життєдіяльності людини. Концептуальні положення сформовані авторським колективом, передбачають активізацію процесів щодо забезпечення максимізації ефекту управлінських рішень в напрямі підтримки самовідтворювальних циклів у просторових утвореннях, що наразі почали з'являтися в Україні.

Автори сподіваються, що це наукове видання буде корисним як у процесі проведення стратегічних реформ у майбутньому, так і вирішення нагальних питань сьогодення, зокрема: для науково-дослідних та проектних установ під час розробки проектів управління природними ресурсами

України в умовах децентралізації, стратегій економічного та соціального розвитку регіонів, удосконалення Генеральної схеми планування території України та схем і проектів планування окремих регіонів; урядових структур у ході формування державної політики в галузі управління раціональним використанням природних ресурсів і сталим розвитком територій; органів місцевого самоврядування та місцевої влади для прийняття ефективних управлінських рішень у різних сферах використання природних активів.

Авторами монографії є: д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесик; д.е.н., проф., академік НАН України О.М. Алимов; д.е.н., проф. І.К. Бистряков; д.е.н., проф. В.А. Голян; д.е.н., с.н.с. Л.В. Левковська; д.е.н., проф. І.М. Лицур; д.е.н., проф. В.В. Микитенко; д.е.н., с.н.с. А.М. Сундук; к.е.н., доц. О.О. Демешок; к.е.н., с.н.с., доц. Д.В. Клиновий; к.е.н., с.н.с. Н.В. Коржунова, к.т.н., с.н.с. В.В. Матюха; пр. економіст Л.В. Бондар; к.е.н., с.н.с. А.О. Коваленко; к.е.н., с.н.с. О.А. Голуб; к.е.н., с.н.с. Л.О. Шашула; к.е.н., с.н.с. К.І. Рижова; к.е.н., с.н.с. О.В. Яроцька; к.е.н., с.н.с. В.М. Мандзик; к.е.н., с.н.с. О.В. Сакаль; к.е.н. Ю.Г. Чередніченко; к.е.н. Н.А. Третьак; пр. економіст О.М. Гамзіна; пр. економіст О.М. Митрофанова; пр. економіст І.С. Денисенко.